Atsižvelgiant į 2021–2022 m. tyrinėjimų rezultatus Leipalingyje, taip pat 2021–2022 m. tyrimų rezultatus Lazdijuose (buvusio „stribyno“ kieme ir jo aplinkoje, ankstesnius tyrimus kitų miestų buvusio „stribynų“ sklypų ir besiribojančiuose su jais vietose, būtina inicijuoti teisinės apsaugos suteikimo procedūras visiems Lietuvoje buvusių „stribynų“ sklypams ir sukurti teisinės apsaugos mechanizmą teritorijoms, besiribojančioms su jais, savalaikę patikrą ir apsaugą nuo fizinio poveikio, užtikrinti galbūt ten užkastų partizanų palaikų išsaugojimą.

The search for Lithuanian partisan burial sites in Leipalingis

The 2022 KVGT search (5 trenches, 52 shovel tests, and 1 test pit) for the burial sites of Lithuanian partisans and their supporters, who were killed during 1945–1952, in the courtyard of the former NKVD–MVD Leipalingis headquarters and in the immediate vicinity (Druskininkai Municipality, S Lithuania) (Fig. 1), revealed, at a depth of roughly 1 m alongside the fence outside the boundaries of the NKVD–MVD headquarters courtyard, 2 small pits containing the remains of 3 commanders of the South Lithuanian Partisan District and small bone fragments from another 2 individuals. A DNA analysis identified the 3 complete remains as the commanders of Dainava Partisan Military District, Šarūnas Detachment, GDL Vytenis Group, Squads 2 and 3: Kazimieras Vaikšnoras–*Laiminas* (Remains 2) and Petras Bankieta–*Medinis, Kanapynas* (Remains 3). A ring, Lithuanian Army buttons, and clothing remnants were found near Remains 2 (Figs. 2, 3). The commander of the South Lithuanian Partisan District, Juozas Vitkus–*Kazimieraitis*, (Remains 4) was discovered outside the S boundary of the NKVD–MVD headquarters' courtyard (Fig. 4). A flat piece of bone – rubber (?) engraved on both sides with the Lithuanian coat-of-arms – the Vytis (Fig. 7); rosary remnants (Fig. 5), a bone comb and monogramed case (Fig. 6); a folding knife with bone scales and a broken blade; a bayonet sheath; a bone button, a small metal buckle; WWII carbine cartridges, and a grenade pin were found near the remains.

Linas Kvizikevičius,
Eimantas Aranauskas

Antrojo pasaulinio karo Vokietijos karių ir Lietuvos partizanų palaikų paieškos

2022 m. spalį–gruodį KVGT tęsė jau ne vienus metus vykdomą Antrojo pasaulinio karo vokiečių karių kapaviečių paiešką ir palaikų ekshumavimo darbus, taip pat ieškojo Lietuvos partizanų palaikų užkasimo vietų, atliko palaikų iškėlimą. Archeologiniai tyrimai vykdyti Pietų ir Vidurio Lietuvoje 13 vietovių, kuriose buvo 14 skirtingų objektų: Druskininkuose, Lipliūnuose (Druskininkų sav.), Suradgalyje (Kėdainių r.), Bielėnuose, Janėnuose, Karužuose, Rudaminoje, Sapiegiškiuose, Strumbagalvėje (visi Lazdijų r.), Naravuose, Uosoje (Prienų r.), Bingeliuose, Lankininkuose (Varėnos r.). Iš viso ištirtas 85,69 m^2 plotas. Bielėnuose, Druskininkuose, Karužuose, Rudaminoje ir Strumbagalvėje tyrinėjimai buvo nerezultatyvūs.

Sapiegiškių kaimo pakraštyje (Lazdijų r., Kučiūnų sen.) dviem mediniais kryžiais pažymėtoje kapo vietoje aptikti 1945 m. rugpjūtį žuvusio Lietuvos partizano palaikai, palaidoti atskiroje kapo duobėje (1 pav.). Dauguma greta palaikų aptiktų radinių – tarpukario Lietuvos kariuomenės uniformos fragmentai (2 pav.).

Taip pat aptiktas Vokietijos Vermachto medalis už kovą Rytų fronte 1941–1942 m. žiemą (3 pav.). Tai rodo, kad partizanui Antrojo pasaulinio karo metais teko kovoti ir Vokietijos pusėje. Atsižvelgiant į greta palaikų aptiktus radinius, taisytą palaikų poziciją kapo duobėje ir kapavietę nurodžiusio liudininko parodymus panašu, kad partizanas galėjo būti laidotas kitų laisvės kovotojų ir buvo su visa uniforma. Iškelti palaikai perduoti LGGRTC, vėliau – VU MF.

Likusiose vietovėse surastos 9 kapavietės ar palaikų užkasimo vietos, jose aptikti ir iškelti 14 individų palaikai. Atsižvelgiant į bendrą kapavietės ar užkasimo vietos kontekstą, aptiktus radinius ir liudininkų parodymus, palaikai priskirti Vokietijos kariuomenės kariams, žuvusiems 1944–1945 m.

Iš 14 aptiktų karių individualiuose kapuose rasti 5 palaikai. Taip pat aptiktos dvi kapavietės, kuriose buvo atitinkamai 2 ir 4 mirusieji (4 pav.). Dar 3 kariai, atsižvelgiant į bendrą jų aptikimo vietos kontekstą, buvo užkasti savo pozicijose – apkasuose. Šie ekshumuoti Janėnų kaime (Lazdijų r., Šventežerio sen.), kur buvusio apkaso vietoje aptikti 2 karių palaikai, sumesti vienas ant kito (5 pav.), ir Suradgalio kaimo apylinkėse (Kėdainių r., Truskavos sen.), kur spėjamoje priedangoje – apkase – atkastas vienas vokiečių karys. Karių palaikų antropologinės analizės metu nustatyta, kad mirusieji yra nuo 18 iki 40 m. amžiaus vyrai. Tarp jų 7 individai turėjo šautinius sužalojimus kaukolėje. Taip pat 7 karių skeletuose nustatyti įvairių kaulų perimortaliniai lūžiai. Dauguma šių sužeidimų, manoma, ir buvo karių mirties priežastys.

Radiniai aptikti visuose vokiečių karių kapuose ar palaikų užkasimo vietose. Didžiausia radinių grupė – Antrojo pasaulinio karo Vokietijos kariuomenės uniformos ir ekipuotės dalys bei liekanos. Taip pat pasitaikė asmeninių karių daiktų (6 pav.). Prie 10 karių palaikų iš viso surasta 11 identifikavimo žetonų, iš jų įskaitomi 9.

1 pav. Atidengtų Lietuvos partizano palaikų vaizdas iš viršaus (ŠR). Sapiegiškiai, Lazdijų r. A. Akuocko nuotr.

Fig. 1. Overhead view (from the NE) of the exposed Lithuanian partisan remains.

2 pav. Tarp Lietuvos kariuomenės uniformos fragmentų aptikta Lietuvos šaulių sąjungos kokarda. Sapiegiškiai, Lazdijų r. E. Aranausko nuotr.

Fig. 2. The Lithuanian Riflemen's Union badge discovered among the Lithuanian Army uniform fragments.

3 pav. Vokietijos Vermachto medalis už kovą Rytų fronte 1941–1942 m. žiemą. Sapiegiškiai, Lazdijų r. E. Aranausko nuotr.

Fig. 3. The Wehrmacht Eastern Winter 1941/1942 Campaign Medal.

Visi ekshumuoti kariai buvo palaidoti ar užkasti dėvėdami visą arba dalinę uniformą (kai kurie, manytina, tik apatinius drabužius). Sprendžiant iš liudininkų parodymų ir atsižvelgiant į bendrus tirtų kapaviečių bruožus, tik Bingelių kaime (Varėnos r., Merkinės sen.) ekshumuoti karių palaikai buvo palaidoti tarnybos draugų ar jų prižiūrimi – identifikavimo žetonai perlaužti, palaikų pozicijos taisytos, 1

4 pav. Lankininkų kaimo kapinėse (Varėnos r.) atidengti vokiečių karių palaikai 1–4 iš P. E. Aranausko nuotr.

Fig. 4. German Soldier Remains 1–4 in situ in the Lankininkai village cemetery, as seen from the S.

5 pav. Janėnų kaime, buvusio apkaso vietoje, atidengti vokiečių karių palaikai 1–2 iš viršaus (ŠR). E. Aranausko nuotr.

Fig. 5. Overhead view (from the NE) of German Soldier Remains 1–2 in situ in their former trench in Janėnai village.

6 pav. Janėnų kaime greta palaikų 2 aptikti asmeniniai kario daiktai: moneta, veidrodėlis, pypkė ir piniginė. E. Aranausko nuotr.

Fig. 6. Personal items: a coin, a mirror, a pipe, and a coin purse discovered beside Remains 2 in Janėnai village.

karys palaidotas karste, 2 kariai įsupti į palapinsiaustes. Kiti 11 ekshumuotų palaikų, manytina, palaidoti ar užkasti vietinių gyventojų – identifikavimo žetonai neperlaužti, daugumos palaikų pozicijos netaisytos, radiniai duobėje atsidūrė atskirai nuo palaikų.

Pažymėtina, kad 2022 m. palaikų paieškos ekspedicijos (archeologinių tyrimų) metu į įstaigą kreipėsi asmenys, kurie vykdytų tyrimų geografiniame areale (Prienų r.) atsitiktinai aptiko dviejų Antrojo pasaulinio karo vokiečių karių palaikus ir, nežinodami kaip elgtis, neapgalvotai surinko kaulus ir šalia jų buvusius radinius. Minėti asmenys visa tai geranoriškai perdavė įstaigos savanoriui, jie taip pat nurodė radavietės koordinates. Ekspedicijos metu nuvykti į radavietę nesuspėta, tačiau planuo-

jama tai padaryti ateityje, patikrinant pačią radavietę bei jos aplinką ir įvertinant naujų, dar nežinomų kapaviečių aptikimo šioje vietoje tikimybę.

Karių palaikai kartu su tyrimų metu aptiktomis aprangos ir ekipuotės liekanomis bus pagarbiai perlaidoti Vilniaus Vingio parko arba Kauno Aukštųjų Šančių karių kapinėse.

The search for the remains of WWII German soldiers and Lithuanian partisans

The 2022 archaeological search for the final resting places of WWII German soldiers and Lithuanian partisans at 13 locations in Druskininkai, Kėdainiai, Lazdijai, Prienai, and Varėna Districts (S and central Lithuania) led to the excavation of a total of 85.69 m^2, the exhumation of the remains of 1 Lithuanian partisan (Figs. 1–3) and 14 German soldiers (Figs. 4–5), and the discovery of finds at all of the burial sites. The anthropological investigation identified ballistic lesions or perimortem fractures on the majority of the skeletons. The finds were mostly uniform or equipment elements and remnants as well as other personal items and, beside the German remains, ID tags (Fig. 6). The remains will be respectfully reburied in Vilnius' Vingis Park or Kaunas' Aukštieji Šančiai Military Cemetery.

Diana Oleinik, Dominika Siemińska, Michał Siemiński

1920 m. žuvusių lietuvių ir lenkų karių kapavietė Lazdėnuose

2022 m. buvo tęsiamos Armijos Krajovos ir Pirmojo pasaulinio karo metu žuvusių karių palaikų paieškos Vilniaus krašte, jas inicijuoja IPN. Jų metu atlikti bendros lietuvių ir lenkų karių, žuvusių 1920 m., kapavietės Lazdėnuose (Elektrėnų sav., Vievio sen.) tyrimai ir palaikų iškėlimo darbai.

1920 m. liepą prie Lazdėnų geležinkelio stoties įvyko vienas paskutinių susidūrimų 1919–1920 m. Lenkijos ir Lietuvos konflikto metu (1 pav.). Remiantis 1938 m. archyviniais

1 pav. Situacijos planas – tyrimų vieta ir kiti 1920 m. apylinkės orientyrai. D. Oleinik nuotr.

Fig. 1. Situation plan of the investigation site and other 1920 landmarks in the vicinity.

